

Asiakashaastattelujen tulosraportti osana
Logistisesti optimoitu monilokerokeräys -hanketta

Sisällys

Johdanto	2
2 Tutkimusmenetelmät	3
2.1 Kyselyt	3
2.1.1 Kyselyvastausten seulonta	3
2.2 Haastattelut	3
2.2.1 Haastateltavien valinta	3
2.2.2 Teemahaastattelut	6
3 Haastattelujen tulokset	8
3.1 Palvelukokemukset	8
3.2 Asenne	9
3.2.1 Alkuasenteet	9
3.2.2 Motivaatio	10
3.2.3 Toimintatapojen muutos	11
3.3 Toimintatavat	12
3.3.1 Biojäte	12
3.3.2 Muovijäte	13
3.3.3 Kartonkijäte	13
3.3.4 Metalli- ja lasijäte	14
3.3.5 Sekajäte	14
3.4 Ilmiöt	15
3.4.1 Biojätteen erilliskeräys tuulettuvassa biojäteastiassa	15
3.4.2 Käytännön huomioita kokeilun ajalta ja sen jälkeen	17
3.5 Viestintä	19
3.5.1 Neuvonta	19
3.5.2 Vuorovaikutus	20
3.6 Tulevaisuudennäkymät	21
3.6.1 Tarina, jossa jätehuolto toimii kuin unelma	21
3.6.2 Tarina, jossa jätehuolto sakkaa pahasti	22
4 Pohdinta	23
4.1 Jätehuolto asiakkaan näkökulmasta	23
4.2 Palvelun vaikuttavuus	23
4.2.1 Asennemuutos	23
4.2.2 Lajittelu vaikutti myös ostokäyttäytymiseen	24
4.2.3 Palvelu lähellä	24
4.2.4 Kokeilun mahdollisuus palvelupakettina	24
4.3 Lajittelun haasteet	25
4.3.1 Lajittelua tulee helpottaa	25
4.3.2 Lisäneuvonta	25
4.3.3 Käyttöohje monilokeroastialle	26
4.3.4 Käyttöohje tuulettuvalle biojäteastialle	26
5 Jatkotutkimusehdotus	26
Liite 1. Haastattelurunko	

Johdanto

Tämä tutkimusraportti esittelee tuloksia asiakashaastatteluista, jotka ovat osa *Logistisesti optimoitu monilokerokeräys* -hanketta, joka on saanut rahoitusta ympäristöministeriöltä osana muovitiekartan kokeilu- ja pilotointihankkeen tukiohjelmasta. Hankkeessa toteutettiin yhden vuoden kestänyt kokeilu, joka alkoi kesäkuussa 2021 ja päättyi kesäkuussa 2022.

Kokeilu järjestettiin Lohjan Asemanpellon pientaloalueella. Kokeilussa pientalokiinteistöiltä kerättiin biojätettä tuulettuvassa biojäteastiassa tai vaihtoehtoisesti osa asukkaista kompostoi biojätteensä. Kartonki-, muovi-, metalli- ja lasijätettä kerättiin monilokeroastiassa sekä sekajätettä omassa astiassaan. Kiinteistöillä oli omat jäteastiat tai asukkaiden niin halutessaan ne jaettiin naapureiden kanssa (ns. kimppuastia). Kokeilun palvelut eivät vaikuttaneet asukkaiden jätemaksuihin.

Porvoossa 29.8.2022
Sonja Kedonperä

2 Tutkimusmenetelmät

2.1 Kyselyt

Haastatteluja edelsi kolme asiakaskyselyä, jotka oli lähetetty kaikille kokeiluun osallistuville talouksille. Kyselyihin pystyi vastaamaan joko sähköisesti tai paperilomakkeella.

Kyselyiden avulla selvitettiin jätteenkeräykseen liittyvää asiakaskokemusta, jätteiden lajitteluinnostusta ja lajitteluun liittyviä asenteita sekä tieto- ja taitotarpeita ja niiden kehitystä kokeilun aikana.

2.1.1 KYSELYVASTAUSTEN SEULONTA

Kyselyvastoja tarkasteltiin ja seulottiin etsimällä niistä sekä toistuvuuksia että poikkeavuuksia. Myös sanalliset vastaukset ryhmiteltiin. Näin tunnistettiin ilmiöt, joista haluttiin tietää enemmän haastattelujen avulla.

2.2 Haastattelut

Haastattelut suunniteltiin kyselyistä ilmenneisiin asioihin pohjautuen ja haastattelujen tarkoitus oli syventää ja täsmentää kyselyvastoja.

Tavoitteena oli haastatella 10–20 asiakasta ja haastattelut oli määrä toteuttaa touko-kesäkuussa 2022 (kokeilun päättymisen aikoihin), jolloin kokemukset olisivat vielä tuoreessa muistissa. Haastattelut suunniteltiin suoritettavan pääsääntöisesti puhe- ja kirjallisen haastattelun muodossa, mutta asiakkaalla oli myös mahdollisuus valita heidän luonaan tapahtuva haastattelu.

2.2.1 HAASTATELTAVIEN VALINTA

Haastatteluihin pyrittiin löytämään mahdollisimman monipuolinen näyte kokeiluun osallistuneista, sillä haastateltavien haluttiin edustavan erilaisia talouskokoja ja -muotoja asukkaiden ikäluokat huomioiden. Myös aiemmat lajittelutottumukset, biojätteen keräystapa kokeilussa, kokeilun puolivälissä annettu lisäneuvonta ja palveluiden valinta jatkossa sekä muovituotteiden lajittelutottumukset kokeilun aikana huomioitiin haastateltavien poiminnassa (taulukko1).

Taulukko 1 Haastateltujen jakautuminen määrittävien tekijöiden mukaan. Talouksien lukumäärä kerrottu kussakin solussa punaisin luvuin. Vihreissä soluissa kukin haastateltava voi esiintyä vain yhdessä ko. sarakkeen solussa ja keltaisissa joko ei yhdessäkään tai useammassa. Lisäksi on syytä huomioida, että kaikki haastateltavat eivät vastanneet kaikkiin kyselyihin, joten todelliset toteumat joidenkin segmenttien osalta olivat suuremmat.

Taloukoko	Talouteen kuuluvat ikäluokat	Lajittelu-tottumukset ennen kokeilua	Biojätteen keräystapa kokeilussa	Palveluiden valinta kokeilun jälkeen	Neuvonta	Muovituotteet
2 hlöä 7	0-3v 2	Eivät lajitelleet mitään 3	Komposti 2	Jatkavat palvelun valinnoilla 10	Eivät saaneet lisäneuvontaa kokeilun puolivälissä N1 8	Kierrättäneet kokeilun aikana myös muovituotteita 14
3-4 hlöä 8	4-12v 7	Lajittelivat osittain 8	Ilmastoitu biojäteastia 17	Jatkavat palvelua jotain muuttaen 6	Saivat lisäneuvontaa kokeilun puolivälissä N2 11	Eivät kierrättäneet muovituotteita 5
5-6 hlöä 3	13-19v 5	Lajittelivat kaikki jätteet 5		Palaavat palveluun ennen kokeilua 3	Lisäneuvonta koettu hyödylliseksi 9	
	20-65v 13					
	Yli 65v 4					

Haastatteluihin pyrittiin saamaan mukaan useampia sellaisia asiakkaita, jotka eivät olleet valinneet monilokeropalvelua käyttöönsä kokeilun jälkeen, mutta haastattelusta kieltäytyvien määrä oli tässä ryhmässä suurempi kuin palvelun kanssa jatkavilla.

Osana kokeilua selvitettiin lisäneuvonnan vaikutusta ja vastaanottoa. Tätä varten kokeiluun osallistuneet oli jaettu kokeilun puoliväliskyselyn jälkeen satunnaisesti kahteen yhtä suureen ryhmään, joista toiselle oli annettu lisäneuvontaa ja toiselle ei.

Kyselyistä löytyneet ilmiöt

Haastattelujen tarkoitus oli syventää monipuolisesti kyselyjen vastauksia. Haastateltavat valittiin niissä ilmenneiden asioiden mukaan siten, että haastatteluissa kuultaisiin molempia näkökulmia: samaa mieltä kuin myös niitä vastaan olleita.

Näitä ilmiöitä edustivat asiakkaat, joilla kyselyjen perusteella

- tuulettuva biojäteastia oli koettu hyväksi tai kiitettäväksi
- monilokeroastia oli koettu hyväksi tai kiitettäväksi
- oli ollut haasteita paperipussien kestävyden kanssa
- oli ollut biojätteen keräyksestä johtuvia haju- ja/tai hyönteishaittoja
- biojäte oli jäänyt astiaan kiinni

- biojäteastian tyhjennysvälejä ei oltu koettu sopiviksi
- likaisten pakkausten käsittely kierrätykseen kelpaavaksi oli ollut hankalaa
- monilokeroastian jätteenkeräyslokerot oli koettu epäsopiviksi
- monilokeroastian kokoa ei oltu koettu sopivaksi jätemäärään nähden
- joidenkin jätteiden kierrätys oli koettu vähentyneen kokeilun aikana.

Kyselyissä esiin nousseista ilmiöistä haluttiin selvittää:

1. mistä ne olivat johtuneet
2. kuinka merkittäväksi koetusta asiasta todellisuudessa kussakin asiassa oli ollut kyse
3. oliko asialle tehty jotakin.

Lisäksi haluttiin haastatella talouksia, joissa

- oli lemmikkejä
- oli ollut käytössä kimppa-astia
- oli vaikeasti tavoitettavia henkilöitä (ennen kokeilua lähetettyihin asukaskirjeisiin reagoimattomat, jotka ilman erillistä puhelinyhteydenottoa olisivat jääneet kokeilun ulkopuolelle)
- kaikki perheenjäsenet eivät olleet osallistuneet jätteiden lajitteluun
- oli ollut useista astioista johtuvia haasteita sisä- tai ulkotiloissa
- oli ollut haasteita biojäteastian kuivatushyllyn käytön kanssa
- kaikkea biojätettä ei oltu pakattu biojätepussiin
- oli tapahtunut huomioita herättäneitä muutoksia kokeilun aikana
- oli huomioitu oma-aloitteisesti syntyneen jätteen määrä.

Joillakin oli tapahtunut huomiota herättäneitä muutoksia kokeilun aikana. Yksi talous valikoitui haastatteluun, koska muutti tekemäänsä jatkovalintaa biojätepalvelun osalta. Muilla haastateltavilla huomiota herättäneet muutokset olivat tapahtuneet toisen ja kolmannen kyselyn välillä joko kierrätysasteessa tai kierrätysasenteessa.

Kyselyissä myös ilmeni, että kaikki eivät olleet kokeilun aikana pakanneet kaikkea biojätettä biojätepussiin. Heistä kolme haastateltiin, jotta saataisiin tietoa, mitä biojätettä he eivät olleet pakanneet ja miksi.

Kyselyiden sanallisten vastausten analyysissa erottautui joukko, jossa monet kertoivat oma-aloitteisesti huomanneensa tuottamansa jätteen määrän. Siitä, miten tämä huomio oli tehty, haluttiin haastatteluissa kuulla tarkemmin.

Taulukkoon 2 on koottu ilmiöt ja muut esiin nousseet asiat, joiden kattavuus haluttiin taata haastateltavien joukossa.

Taulukko 2 Kyselyiden vastauksissa esiintyneet ilmiöt sekä muista näkökulmista kiinnostaviksi nousseet asiat talouksissa ja niiden kokeilun aikaisissa käytännön toimissa, joita haastatteluilla lähdettiin selvittämään syvemmin. Haastateltujen talouksien lukumäärä on esitetty kussakin solussa punaisiin luvuihin.

Biojätekeräys tuulettuvassa biojäteastiasa	Hyötyjätekeräys monilokeroastiasa	Jäteastioille annetut arvosanat	Muita kiinnostavia asioita taloudessa	Muita kiinnostavia asioita käytännössä
Haasteita paperipussien kestävyys kanssa 7	Likaisten pakkausten käsittely lajitteluun kelpaavaksi hankalaa/ epämiellyttävää 8	Hyvä-arvosana tuulettuvalle biojäteastialle 11	Lemmikki 4	Huomiota herättäneitä muutoksia 5
Biojätteestä aiheutunut haju- ja/tai hyönteis-haittoja 10	Metalli- ja lasijätteen lokerokoot eivät ole olleet sopivia 9	Kiitettävä-arvosana tuulettuvalle biojäteastialle 2	Kimppa-astia 1	Syntyneen jätteen määrän huomioiminen 5
Haasteita kuivatushyllyn käytön kanssa 4	Muovi- ja kartonkijätteen lokerokoot eivät ole olleet sopivia 10	Hyvä-arvosana monilokeroastialle 12	Vaikeasti tavoitettavat 3	Haasteita tilankäytön kanssa sisällä ja/tai ulkona 5
Biojäte oli jäänyt kiinni astiaan 4	Jättemäärään nähden monilokeroastian koko ei ole ollut sopiva 4	Kiitettävä-arvosana monilokeroastialle 2	Kaikki taloudessa eivät olleet kierrättäneet 4	Jätteiden lajittelu vähentynyt 4
Biojäteastian tyhjennysväli ei ole ollut sopiva 4				Kaikkea biojätettä ei ollut pakattu 3

2.2.2 TEEMAHAASTATTELUT

Haastattelut suunniteltiin toteutustavaltaan teemahaastatteluiksi, jolloin haastateltavalla on mahdollisuus kertoa vapaammin itselleen merkityksellisistä asioista. Teemahaastattelussa haastattelu ei etene tarkkojen ja valmiiksi muotoiltujen kysymysten mukaan vaan vapaammin keskustellen valituista teemoista, jolloin niiden käsittelyjärjestys ja -laajuus vaihtelee haastateltavan mukaan. Tarkoituksena ei siis ollut kysyä kaikilta haastateltavilta samoja asioita, mutta kaikkien kanssa haluttiin keskustella samoista teemoista.

2.2.2.1 Haastattelurunko

Haastattelurunko koostui laajoista teemoista, joita rajattiin alateemoilla ja autettiin avoimilla apukysymyksillä. Haastattelurunkoa personoitiin erikseen jokaista haastateltavaa varten miettien apukysymyksiä asioihin, joita varten juuri hänet oli valittu haastatteluun. Lisäksi oli joitain kysymyksiä, joita kysyttiin vain tietyiltä ryhmiltä, esimerkiksi lisäneuvontaa saaneiden ryhmän talouksilta.

Jokainen haastattelu alkoi kevyellä lämmittelykysymyksellä, johon olisi helppo vastata. Tähän vakiintui kysymys: ”Miltä nyt tuntuu, kun kokeilu alkaa olla ohi?”

Haastatteluihin valikoituneet viisi teemaa:

1. Asenne ja motivaatio

Tähän teemaan liittyvillä kysymyksillä pyrittiin selvittämään, tapahtuiko kokeilun aikana jotakin muutosta lajitteluasenteessa ja -motivaatiossa.

2. Käytännön järjestelyt ja toimintaprosessit

Tämän aihepiirin alla keskusteltiin haastateltavien kokemuksista, toimintavoista ja ratkaisuista jätteiden erilliskeräystä varten vaadittavissa järjestelyissä sekä käytännötoimista jätteiden lajittelussa.

3. Kokemukset

Tässä käsiteltiin kokeilun aikana ilmenneitä haasteita ja onnistumisia sekä myönteisiksi koettuja puolia kokeilussa.

4. Viestintä ja vuorovaikutus

Tässä teemassa kiinnosti, miten Rosk'n Rollin viestintä ja lisäneuvonta oli koettu sekä miten kokeiluun liittyvä vuorovaikutus ja kommunikaatio perheen sisällä, lähipiirissä sekä naapurustossa oli toiminut ja vaikuttanut.

5. Tulevaisuudennäkymät

Tämä aihepiiri antoi näkemyksiä, miten haastateltavat näkevät jätehuollon toimivan kotonaan parhaimmassa ja pahimmassa mahdollisessa tilanteessa sekä milloin tämä voisi heidän mielestään olla mahdollista.

Neljässä ensimmäisessä teemassa keskityttiin kokemuksiin ja asioihin, kun taas viimeinen teema käsitteli tulevaisuudennäkymiä narratiivisen tutkimuksen avulla, jonka lähtökohtana toimivat tarinat ja kertomukset.

Koska tulevaisuudennäkymiin vastaamisesta haluttiin tehdä haastateltavalle mahdollisimman helppoa, tarinat suunniteltiin täydennettävään muotoon. Haastateltavaa pyydettiin kuvittelemaan itsensä kahteen eri tarinaan ja vastaamaan muutamaan yksinkertaiseen kysymykseen itselleen sopivaksi kokemallaan tavalla. Ensimmäisessä tarinassa jätehuolto toimi kuin unelma ja toisessa jätehuolto sakkasi pahasti. Molemmissa tarinoissa haastateltavilta kysyttiin, mikä vuosi silloin on, mitä he syövät aamupalaksi ja mitä sen jälkeen tapahtuu tähteille ja jätteille.

Koko haastattelurunko on esitetty Liitteessä 1.

2.2.2.2 Toteutus

Haastateltavia tavoiteltiin puhelimitse. Haastatteluja sovittiin 20 kappaletta 7.-17.6.2022 väliselle ajalle. Yksi varatuista haastatteluista peruuntui. Täten kaikkiaan toteutettiin 19 haastattelua.

Haastateltavat saivat itse valita tavan ja päivämäärän sekä kellonajan haastattelulle. 14 haastateltavaa valitsi haastattelutavaksi puhelun, kolme videopuhelun ja kolme tapaamisen. Kaikki haastattelut tallennettiin litterointia varten haastateltujen suostumuksella.

Yhden haastattelun tallennus epäonnistui ja sen haastattelun tiedot kirjattiin haastattelun muistiinpanojen perusteella.

Haastattelujen litterointia ei tehty sanasta sanaan, vaan oleelliset asiat kirjattiin. Haastateltavan tunnistettavuus poistettiin ja haastateltaviin viitataan juoksevan numeroinnin avulla.

3 Haastattelujen tulokset

3.1 Palvelukokemukset

Yleisesti kokeilusta pidettiin ja sitä kiiteltiin. Usea haastateltava kertoi, että oli iloinen ja ylpeä, kun juuri heidän asuinalueensa valittiin tähän kokeiluun. Yli puolet haastateltavista sanoi palvelun olevan helppo, vaivaton ja toimiva. Palvelussa arvostettiin sitä, että se oli tuotu lähelle, omalle kotipihalle.

Monet kertoivat heille olleen tärkeää, että palvelua tarjottiin heille valmiiksi mietitynä pakettina, eikä heidän tarvinnut olla itse aloitteellisia asiassa.

"En usko, että ilman jotain pakottavaa, esim. lainsäädännöllistä asiaa, että edellytetään omakotitaloilta jotain, tässä hektisessä elämäntilanteessa olisi saanut aikaan (tilata palvelua ilman kokeilua). Varmaan sitä olisi voinut lähteä miettiä, että tällainen olisi hyvä, mutta se, että saat itse aikaan ja selvität, katsot hintoja ja mietit ja arvioit, ei varmasti olisi tullut toteutettua, vaikka idea olisi kuinka hyvä. Tämä tuli silleen hyvällä tavalla, kun sai kokeilla ja se on nyt helppo jatkaa tämän jälkeen."

Lisäksi monelle oli tärkeää, että he saivat kokeilla palvelua edullisesti ennen ostopäätöstä.

"Äärimmäisen hienoa, että tällaisia kokeiluja tehdään ja on äärimmäisen helppo lähteä mukaan, kun siitä ei tule ylimääräisiä kustannuksia. Jos kokeilu olisi tehty sanoen, että jätteenhuoltokulut tuplaantuu, lähdetkö mukaan, niin en olisi lähtenyt".

Haastatelluista he, jotka eivät olleet lajitelleet jätteitään ennen kokeilua (kyselyvastauksien ja haastattelujen mukaan) kertoivat, etteivät olisi halunneet palvelua kokeilematta sitä ensin (taulukko 3). Sitä vastoin haastateltavat, jotka olivat ennen kokeiluakin lajitelleet kaikki jätteensä, kertoivat että olisivat voineet ottaa palvelun ilman kokeilujaksoakin.

Taulukko 3. Haastateltujen jakautuminen aiempien lajittelutottumuksien sekä haastatteluissa ilmenneen palvelun kiinnostavuuden mukaan. Numeroilla on identifioitu haastatellut henkilöt. Suluissa olevat haastateltavat kertoivat aiemmista lajittelutottumuksistaan vasta haastatteluissa kyselytietojen puuttuessa heidän osaltaan.

Lajittelu tottumukset ennen kokeilua	Halunnut palvelua ilman kokeilua
Eivät lajitelleet mitään 1, 4, 14, (16)	Kyllä 6, 8, 9, 13
Lajittelivat osittain 2, 5, 6, 7, 8, (10), 12, 15, (18), 19	Ei 1, 2, 5, 10, 14, 15, 18
Lajittelivat kaikki jätteet 3, 9, 11, 13, 17	Ei tietoa 3, 4, 7, 11, 12, 16, 17, 19

Haastatteluissa kävi ilmi, että haastateltavista puolet oli kokenut Rosk'n Rollin ehdottamat tyhjennysvälit sopiviksi ja kolmannes oli muokannut tyhjennysvälejä itselleen sopivammiksi. Käytännössä se tarkoitti sitä, että jonkin jäteastian tyhjennysrytmiä oli tiivistetty pysyvästi tai hetkellisesti tai jäteastialle oli jouduttu tilaamaan ainakin yksi ylimääräinen tyhjennys. Usea haastateltava kertoi tyhjennyspäivien olleen jossain määrin epäselviä jäteastioiden eri tyhjennysrytmeistä johtuen. Tyhjennysrytmin hahmottamisen vaikeudesta kertoo myös se, että useampi haastateltava koki myös biojäteastian tyhjennysvälin olleen viime kesänä huomattavasti pidempi kuin neljä viikkoa. (Tämä ei vastannut toteutunutta, vaan tyhjennysväli biojäteastialla oli maksimissaan neljä viikkoa koko kokeilun ajan.)

Jätteenkuljetus sai joiltakin haastateltavilta negatiivista palautetta joko kaluston tai tyhjennyksien osalta. Palautetta tuli kuljettajien käytöksestä sekä kuljetuskaluston vuoksi peruutuista tyhjennyksistä, jätekatosten ja roska-astioiden rikkoutumisesta samoin kuin tyhjennystuloksesta ja tyhjennykseen käytetystä ajasta.

Yksi haastateltava kertoi ajatelleensa, että Lohjan kuljetuskalusto on huonossa kunnossa, kun on tullut paljon tekstiviestejä koskien monilokero- tai sekajäteastiaa, että tyhjennysvälejä on pidennetty, koska kalustossa on ilmennyt joku vika. Hän kertoi tämän tapahtuneen ainakin neljä tai viisi kertaa vuoden aikana.

Lisäksi usea haastateltava oli miettinyt, kuinka ympäristöystävällistä ja resurssitehoista tämä voi olla, kun kuljetusliikenne lisääntyi, varsinkin kokeilun alussa, merkittävästi.

3.2 Asenne

3.2.1 ALKUASENTEET

Kokeilun alun tunnelmat jakoutuivat tasan kahden vastakkaisen näkemyksen välillä. Toiset kokivat alun helpoksi, toiset taas vaivalloiseksi. Alun helpoksi kokeneista haastateltavista osa oli miettinyt ja osa jopa etsinyt aikaisemmin jotakin, jolla helpottaa arkea jätteiden lajittelun osalta. Osa haastateltavista kertoi, ettei olisi aloittanut lajittelua ilman kokeilua ja osa, että olisi aloittanut lajittelun jossain vaiheessa, mutta kokeilun nopeuttaneen asiaa.

”Lähtökohta koko hommalle oli se, että jos lajittelu helpottuu, niin todennäköisesti sitä tulee tehtyä, koska on kiireinen lapsiperhe, niin ei tulisi, eikä tullutkaan, ajeltua keräyspisteelle, vaikkei siihen erityisen pitkä matka ollutkaan.” Haastateltavan alun epäily olikin pitänyt paikkansa ja lajittelu oli lisääntynyt. *”Samat palvelut jatkokossakin, koska tavallaan helpottui koko homma ja ollaan oltu tyytyväisiä koko palveluun, joka on ollut toimiva.”*

Avuksi kierrättämisen aloittamiseen ehdotettiin konkreettisen esimerkin antamista siitä, mitä kierrättäminen ihan oikeasti on.

"Ettei se eroa mitenkään sekajätemuovipussin heittämisestä sekajäteroskikseen, vaan nyt sinne heittää vain välillä metallin, välillä muovin ja biojätteen. Se, että se ei muuta mitään, nyt ne vain heittää vähän eri lokeroihin ne kamat siellä. Tarkoittaen, että omalla kohdalla isoin vastustus tuli siitä, prosessi kotitaloudessa aiheuttaa ihan hirveästi vaivaa ja tähän meillä menee ihan hirveästi omaa kallisarvoista aikaa enemmän kuin tuossa vanhassa mallissa, vaikka siihen ei todellisuudessa mennyt-kään."

3.2.1.1 Ennakkoluulot

Useampi haastateltava kertoi tunnistaneensa perinteistä muutosvastarintaa itsesään ajatellen kokeiluun liittymisestä tulevan paljon vaivaa, haittaa tai lisätyötä aikaisempaan verrattuna.

"Uutta, kauheasti vaivaa, eihän tämä vaikuta mihinkään... Tunnistin haasteen ja nyt vaan tehdään tämä homma, niin tämä lähtee rullaamaan."

Yhdellä haastateltavalla oli jo ennestään sekajäteastian tyhjennysväli 4 viikkoa, mikä oli hänen mielestään maksimi vaippajätteen vuoksi. *"Kokeilua oli hetki mennyt ja tuli uudet ehdotetut tyhjennysvälit, jolloin ehdotus oli kuusi viikkoa. Mietin, että ei tuu onnistuu, mutta kokeillaan, koska helppo kuitenkin vaihtaa takaisin. Oli yllätys, että se riittikin!"*

Kyselyissäkin ilmenneet negatiiviset ja epäilevät asenteet Rosk'n Rollia kohtaan kuuluivat myös joissain haastatteluissa. Epäilyt koskivat Rosk'n Rollin monopoliasemaa ja pelkoa hintojen noususta.

3.2.2 MOTIVAATIO

Hinnasta ei kysytty, mutta moni otti sen itse puheeksi. Kolmen haastateltavan mielestä palvelun hinta on ok jatkossakin kokeilun loputtua. Viisi haastateltavaa sanoi palvelun tulevan edullisemmaksi kuin pelkkä sekajäteastia, kaksi haastateltavaa kalliimmaksi ja yhdellä haastateltavalla ei ollut tietoa hinnasta.

Lajittelu koettiin tärkeäksi ympäristön vuoksi ja moni kertoi, että siitä tulee hyvä mieli, tarkemmin sanottuna parempi omatunto.

Kolmannes haastateltavista sanoi jatkavansa palvelussa muovin keräyksen vuoksi. Haastateltava, joka ei ollut aiemmin lajitellut muovijätettä, koska muovinkeräystä ei ollut läheisellä ekopisteellä, kertoi että *"nyt kun näki, että miten paljon sitä (muovia) kertyy, niin se on paljon yksinkertaisempaa, kun se (muovin keräysastia) on tossa kotipihassa"*.

Osalle haastateltavista jätteiden jatkokäsittely oli tärkeää, vaikka lajittelun vaikutukset edelleen herättivät epäilyksiä useammallakin haastateltavalla. *"Onko tällä vaikutusta?" "Meneekö kaikki jätteet samaan paikkaan?"*

Moni oli ehtinyt jo tottua lajitteluun ja kertoi siitä muodostuneen tapa, jonka vuoksi halusi jatkaa palvelussa. Myös ajatus, että *"tämä tulee jossain vaiheessa pakolliseksi, joten helpompi jatkaa heti"*, nousi esiin monelta haastateltavalta.

3.2.2.1 Kokeilun jälkeen lisäkeräyspalvelut lopettaneet

Kolme haastateltavaa, jotka eivät jatkaneet kokeilun palveluilla, kertoivat ristiriitaisista tunteista kokeilun päättymisestä. He kokivat helpottuneisuutta siitä, että enää ei tarvitse lajitella, mutta harmistusta siitä, kun olivat jo ehtineet tottua lajitteluun ja nyt heidän täytyy taas oppia siitä pois.

"Täytyy sanoa, että vajaa viikko oltu ilman ja kauhistuttaa ihan hirveästi heittää tavalliseen roskikseen kaikki, varsinkin kaikki ruoantähteet ja banaaninkuoret. Ihan hirveää. Kauan nyt kestää palata tavalliseen ilman että tulee paha mieli."

Kokeilu oli auttanut heitä kaikkia havainnoimaan tuottamansa jätteen määrää sekä tunnistamaan lajittelutarpeen. Jatkossa heistä kaikki aikoivat jatkaa lajittelua vähintään joidenkin ekopisteillä kerättävien jätteiden osalta.

Yksi haastateltava olisi halunnut jatkaa yhteisellä monilokeroastialla naapurinsa kanssa, mutta ei ollut ehtinyt nähdä naapuriaan ennen kuin kokeilun jälkeiset palveluvalinnat tuli ilmoittaa Rosk'n Rollille. Toisessa haastattelussa yksi haastateltava jäi haastattelun lopulla miettimään, pitäisikö heidän sittenkin pyytää monilokeroastia takaisin.

3.2.3 TOIMINTATAPOJEN MUUTOS

Yli puolet haastateltavista aloittivat kokeilun kannustamana jonkin jätejakeen lajittelun. Alle puolet kaikista haastateltavista kertoivat lajittelun tuntuneen joltain osin vaivalloiselta kokeilun alkaessa. Haastateltavista lähes kaikki kertoivat jätteiden lajittelun helpottuneen kokeilun edetessä. Kokemus jätteiden lajittelun helpottumisesta tapahtui myös heillä, joiden mielestä lajittelu oli ollut helppoa jo kokeilun alussa.

Uuteen oppiminen tapahtui haastateltavien mielestä nopeasti. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että muutokseen tottui alle kahdessa kuukaudessa ja heistäkin suurin osa puhui vain joistain viikoista. Useampi painotti, että *"uuden oppiminen on päätös"*.

Kokeilu kannusti myös montaa kokeilemaan jätteiden lajittelua kotonaan ensimmäistä kertaa. Yksi haastateltava kertoi, ettei ole aikaisemmin kierrättänyt, koska ei ole ehtinyt: *"Huono syy, mutta todellinen syy. Itse ei ole ehtinyt eikä sitä ole kukaan muukaan tehnyt, ei ole kuulunut arkeen"*. Hän myös pohti, että jos lapsesta asti on kierrättänyt, niin tapaa on helpompi ylläpitää.

Moni arvostikin palvelussa sen opettavaisuutta ja kertoi kokeilun olleen tarpeellinen. Tässä asiayhteydessä mainittiinkin usein myös lapset: *"Lapset tykkäsivät oppia, joka itselleen on tärkeää, että heistä tulee sellaisia kansalaisia, jotka ajattelevat tekojensa seurauksia."*

3.3 Toimintatavat

3.3.1 BIOJÄTE

Lähes kaikki keräsivät biojätettä ensin sisällä olevaan astiaan. Yksi haastateltava ei ollut kokenut tarvetta tehdä biojätepussille paikkaa sisälle, vaan säilytti käytettyjä kahvin suodatinpusseja pienessä rasiassa ja vasta ruoanlaiton tai syömisen yhteydessä otettiin käyttöön paperinen biojätepussi, johon laitettiin ruoantähteet sekä päivän aikana syntyneet suodatinpussit ja joka vietiin ulos jokaisen ruoanlaiton tai syömisen yhteydessä.

Usea haastateltava piti sisällä olevassa bioastiassa tiivistä kantta päällä. Syyksi osa kertoi, että tiivis kansi on välttämätön karpästen ja hajuhaittojen vuoksi. Huomion arvoista on, että heistä lähes kaikilla oli ollut ongelmia paperisen biojätepussin kestävyyden kanssa. Taulukossa 4 on jaoteltu haastateltavia heidän kokemustensa perusteella biojätepussien haastavuudesta.

Taulukko 4. Haastateltavien jakauma paperisten biojätepussien haastavuuden kokemisen suhteen huomioiden heidän tapansa toimia. Numeroilla on identifioitu haastatellut henkilöt.

Paperipussit koettiin haastaviksi käyttää		
Kyllä		Ei
1, 2, 7, 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19		4, 5, 6, 8, 9, 15, 17
Kiinnittänyt huomiota pussin käytössä jätteen		
Kosteuteen	Määrään /Täyttöön	Tyhjennystiheyteen
1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19	1, 2, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19	1, 4, 5, 8, 13, 15, 16, 17

Lähes kaikki haastateltavat kuivattivat kahvin suodatinpusseja ennen biojätepussiin laittoa. Yleisin paikka oli antaa suodatinpussin sisältöineen kuivahtaa keittimessä ja heittää käytetty pussi biojätepussiin vasta ennen seuraavia kahveja. Yksi haastateltava suunnitteli hyötykäyttävänsä vanhat kahvinporot kukkiensa ravinteena.

Muita yleisimpiä ja märempiä biojätteitä oli ruoanlaitossa syntyvät erilaiset kuoret. Osa mainitsi jättävänsä kuoret valumaan tiskialtaaseen ennen pussiin laittoa ja joillain oli tapana joko kuoria suoraan sanomalehden tai kananmunakennon päälle.

Kaikki tuulettuvaa biojäteastiaa käyttäneet kertoivat kiinnittäneensä huomiota jätteen kosteuteen siten, että he joko olivat antaneet biojätteen ensin vähän kuivahtaa ennen biojätepussiin laittoa tai olivat laittaneet märkien jätteiden alle jotakin kosteutta

imevää, kuten talouspaperia, sanomalehteä tai kananmunakennoa. 12 haastateltavaa oli kiinnittänyt myös huomiota biojätepussin täyttö- ja jätemäärään. Liiksi täytetyt ja vettyneet biojätepussit eivät kestäneet, vaan repeytyivät. Yhdellä haastateltavalla biojätepussit eivät pysyneet kiinni, vaan avautuivat Rosk'n Rollin suorittaman tyhjennyksen yhteydessä sotkien ulkona olevan biojäteastian. Tämän hän arveli johtuvan liian täyteen täytetyistä biojätepusseista.

Kahdeksan haastateltavaa kertoi kiinnittäneensä huomiota sisällä olevan biojäteastian tyhjennystiheyteen. Joillain oli tapana viedä biojätepussi päivittäin ulos riippumatta siitä, kuinka täysi pussi oli. Osa taas vei ruoanlaitosta kertyneet jätteet heti ulos estääkseen hajuhaittoja. Yhden haastateltavan mielestä olikin merkille pantavaa viedä biojätepussi kuivumaan telineeseen, eikä jättää sitä kostumaan sisäastiaan. He, joilla oli tapana viedä säännöllisesti tietyllä rytmillä biojätepussi ulkona olevaan

keräysastiaan, eivät olleet kokeneet pusseja niin haastaviksi käyttää, kuin he, jotka eivät olleet näin tehneet.

Lähes kaikki haastateltavat käyttivät biojäteastian kuivatushyllyä. Moni oli kokenut sen hyväksi ja toimivaksi: *"Edellinen pussi on aivan kuiva, kun vie seuraavan, joka on helppo siirtää pohjalle, ei saa kaataa. Pakkaustapana toimii asettelu, jätteitä eikä pusseja kaadeta, vaan asetellaan"*.

Osa haastateltavista ei ollut huomannut mitään muutosta biojätepussissa hyllyllä ollessaan. Joko biojätepussi ei ollut ehtinyt kuivua riittävästi ennen seuraavan pussin ulosviemistä tai asiaan ei ollut kiinnitetty huomiota. Huomionarvoista olikin, kuinka märkä biojätepussi oli, kun se vietiin biojäteastian hyllylle kuivumaan.

Yhdellä haastateltavalla hylly oli rikkoutunut kokeilun aikana ilmeisesti tyhjennyksen yhteydessä. Hänen mielestään hyllyn pitäisi roikkua biojäteastian reunasta ja olla mahdollista ottaa pois mm. tyhjennyksen ajaksi, jolloin se ei ehkä hajoaisi niin helposti.

3.3.2 MUOVIJÄTE

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat oma-aloitteisesti hämmästyneensä muovijätteen määrää. Moni kertoi jätteen määrän näkyvän paremmin ja huomanneen jätteen määrän vasta jätteitä lajitellessa. Neljä haastateltavaa kertoivat kokeilun saaneen ajattelemaan, mistä kaikesta oman talouden jäte koostuu ja siten saaneen heidät muuttamaan ostokäyttäytymistään.

Lähes kaikilla haastateltavilla oli myös tapana huuhdella muovijätteet kierrätykseen kelpaavaksi. Näinkin voi asian tehdä: *"Koska pihamaata on, kaadetaan nesteet pihamaalle, esim. kanapakkauksesta, joka sitten huuhdellaan ulkona kaivovedellä – ei vesijohtovedellä"*.

Osa sanoi pyyhkineensä ja kuivanneensa muovijätteitä, mutta lähes yhtä monta sanoi, että ei pyyhi eikä kuivaa. Jätteiden tiivistämiselle jätteastiassa oli kokenut tarvetta viisi haastateltavaa, joista kolme kertoi, että muovijäte ei ollut aina mahtunut lokeroon.

3.3.3 KARTONKIJÄTE

Kartongin käsittelystä yleisin esimerkki koski maitotölkkiä, jonka puolet haastateltavista kertoi huuhtelevansa. Yksi haastateltava kertoi jättävänsä maitotölkin huuhtelematta, sillä koki sen tarpeettomaksi. Useampi haastateltava kertoi lopettaneensa maitotölkkien polttamisen tulipesissä kokeilun aikana, koska oli alkanut pohtia kyseisen tavan vaikuttavan haitallisesti ilmastoon.

Haastateltavista useampi käytti litran jogurttipurkkia sekä pieniä kermatetroja esimerkkeinä likaisesta jätteestä, jotka osa huuhtelee ja osa laittaa ne mieluummin se-

kajätteeseen. Vain kolme haastateltavaa sanoi kuivattaneensa huuhtelemaansa kartonkia.

Lähes kaikki kertoivat tiivistäneen, eli litistäneen, taitelleen tai asetellen sisäkkäin kartonkijätettä. Puolet haastateltavista kertoivat, että kartonkijäte ei ollut aina mahtunut monilokeroastian kartonkijätelokeroon. Yksi haastateltava kertoi, että kartonkilokeron täyttyneen alussa ennen aikojaan, mutta kokeneen sen käyttäjän aikana siten, etteivät he alkuun osanneet pakata niitä riittävän tiiviisti. Yli puolet haastateltavista kertoi auttaneensa kartonkilokeron riittävyttä polttaen pieniä kartonkipakkauksia ja/tai vieneen suurempia kartonkeja keräyspisteelle tai jäteasemalle.

Puhuttaessa monilokeroastiassa kerätyistä hyötyjätteistä, yksi haastateltavista kertoi viime kesästä, kun tyhjennysvälit olivat heillä pisimmillään, että: *"astioiden alkaessa täyttyä, yritettiin vain selvitä. Ensin jätettä yritettiin tiivistää niin tiukkaan ja sen jälkeen yritettiin vain olla tekemättä enempää jätettä"*.

3.3.4 METALLI- JA LASIJÄTE

Kymmenen haastateltavaa kertoi heillä tulevan metallijätettä paljon tai jonkin verran. Vähän sitä sanoi tulevan neljä haastateltavaa, kun taas kaksi kertoi, ettei metallijäte ollut aina mahtunut lokeroon.

Seitsemän haastateltavaa kertoi heillä tulevan vain vähän lasijätettä.

Usea haastateltavista kertoi, että ei halua rasittaa viemäriverkostoa biojätteillä, joita muun muassa metalli- ja lasipakkausten huuhtelusta syntyy. Yksi haastateltava kertoi tehneensä tarkan jaon, milloin huuhtelee ja milloin pyyhkii jätteitä: *"Tonnikalapurkit, joissa öljyä, pyyhin talouspaperilla ja herkkusienet, joissa ei ole öljyä, huuhton vedellä ja annan kuivaa. Myös lasit, jossa ollut vesiliemessä jotakin, huuhton. Öljyt pyyhin talouspaperilla, ettei viemäriin mene öljyä. Hillipurkit täytän vedellä, annan pehmeitä hetken ja kaadan vessanpönttöön."*

3.3.5 SEKAJÄTE

Sekajätteen määrässä muutoksen havaittivat lähes kaikki haastateltavat. Suurin osa oli huomannut sekajätteen vähentyneen kokeilun aikana, sillä neljällä oli ollut myös haasteita sekajäteastian pidennettyjen tyhjennysvälien kanssa. Sekajätteen hajussa enemmistö ei huomannut muutosta, mutta osa sanoi sekajätteen olleen hajuton jo ennen kokeilua, eikä osa ollut edes osannut ajatella asiaa.

Kokeilu vaikutti positiivisesti sekajätteeseen päätyvän jätteen määrään myös heillä, jotka olivat jo ennen kokeilua kierrättäneet kaikkia jätejakeita. Kaksi heistä kertoi jätteen lajittelun muuttuneen entistä tarkemmaksi tarkoittaen sitä, että sekajätteen sekaan päätyi entistä vähemmän kierrätettäväksi kelpaavaa jätettä.

Mitä sekajätteeseen menee kaiken lajittelun jälkeen, osoittautui yllättävän vaikeaksi kysymykseksi. Monella menee sekajätteeseen vaippoja, tekstiilijätettä, talouspape-

ria, likaista ja kierrätykseen kelpaamatonta jätettä ja sellaista, mitä ei osaa kierrättää, kuten esim. eri materiaaleja sisältävät pakkaukset. Noin puolet haastateltavista kertoi tällaisten monimateriaalipakkausten päätyvän helpommin sekajätteeseen. Kolmen haastateltavan mielestä pakkauksiin voisi merkitä selkeämmin ja näkyvämmiin kierrätysohjeet helpottamaan kierrätystä.

Lisäksi osa kertoi laittavansa sekajätteeseen myös bio- ja paperijätettä sekä kaikkea, mikä ei mahtunut muihin keräysastioihin. Myös yleistä sotkua jotkut kertoivat hoitavan ottamalla yhden pussin ja keräävän siihen vain kaikki roskat erikseen mitään lajittelematta.

3.4 Ilmiöt

3.4.1 BIOJÄTTEEN ERILLISKERÄYS TUULETTUVASSA BIOJÄTEASTIASSA

3.4.1.1 Haju- ja hyönteishaitat

Seitsemän haastateltavaa piti tuulettuvaa biojäteastiaa hyvänä ja tai helppona, kun taas viisi piti biojäteastiaa tai siinä käytettävää biojätteen keräystapaa haastavana.

Yksi haastateltava ajatteli haittojen johtuvan nestemäisestä jätteestä, joka laitetaan biojätepusseihin ja jätetään valumaan, josta neste tiivistyy roskien alla olevaan ilmarakoon. *"Pussi ei valu, mutta jos laittaa esim. pelkkiä banaaninkuoria pussiin, niin ne on sen verran kosteita, että paperipussi päästää läpi sellaista mählää, joka valuu muiden roskien päälle."*

Jotkut olivat asiasta täysin eri mieltä ja pitivät muutosta paperisiin biojätepusseihin hyvänä.

"Tämä on paljon siistimpi, koska on pienet paperipussit, jotka kuivaa hyvin ja pysyy siistinä, eikä valu pohjalle, jolloin se olisi ällöttävä, likainen ja haiseva."

Biojätteen erilliskeräyksestä johtuvia haju- ja hyönteishaittoja ilmeni puolella haastateltavista ulkona olevan biojäteastian läheisyydessä kesällä 2021. Heistä yli puolet kertoi haitan vaivanneen kesän kovilla helteillä, muutama keväällä ja pari koko kesän ajan. Ulkona olevassa biojäteastiassa eniten kiusasi kärpäset, toukat ja ampiaiset, mutta parilla haastateltavalla oli keväällä haittana myös muurahaisia.

Suurin osa oli kokenut haittojen olleen siedettävä.

"Ehkä kun se astia on siinä auringonpahteessa, niin se oikein korostuu, mutta kun astia sijaitsee ajotiellä eikä sellaisessa paikassa, missä (itse) vietettäisi aikaa, niin ei häiritse jokapäiväistä elämää".

Kolmannes kertoi kokeneensa hajuja haitaksi asti ja yhdellä haastateltavalla biojätteen lajittelu oli vähentynyt kesällä hajuhaitan takia. Samanlaisia hajuhaittoja ei ollut koettu aikaisemmin pelkän sekajäteastian kanssa, vaikka seassa oli ollut biojätettä, koska sekajäteastialla oli ollut tyhjennyksiä useammin ja jäte oli pakattu tiiviisiin

muovipusseihin. Osa olikin reagoinut tuulettuvan biojäteastian tuomiin hajuhaittoihin lyhentämällä biojätteen tyhjennysväliä tai tilaamalla lisätyhjennyksen tarpeen vaatiessa. Lisäksi muutama haastateltava oli kokenut tuulettuvan biojäteastian tarvitsevan enemmän pesuja, joita osa oli sitten tehnytkin itse omatoimisesti tyhjennyksien välissä.

Sisällä kiusaa tekivät kärpäset ja muurahaiset, joita tosin oli ollut ennenkin, mutta vähemmän. Yhdellä ongelma oli uusi siten, että kärpäsiä pääsi sisälle enemmän tuulettaessa asuntoa helteillä, koska kärpäsiä oli myös ulkona enemmän oletettavasti biojäteastioiden houkuttelemana. Hajuhaittoja sisätiloissa ehkäistäkseen useampi haastateltava oli alkanut viedä biojätepussia useammin ulos varsinkin, jos pussissa oli lihatuotteita ja vaikka pussi ei vielä olisi täysikään.

3.4.1.2 Paperiset biojätepussit

Kymmenen käyttäjää oli kokenut paperiset biojätepussit jollakin tavalla haastaviksi käyttää. Heistä muutama antoi ymmärtää haluavansa käyttää mieluummin toisenlaisia biojätepussia tuulettuvan biojäteastian vaatiman paperisen pussin sijaan. Yleisin haaste, joka ilmeni varsinkin kokeilun alussa, koski paperisen pussin kestävyyttä. Kaikki kuitenkin olivat löytäneet omat tapansa toimia ja pärjätä pussien kanssa.

Yhdellä haastateltavalla oli ollut pussien kanssa suuria haasteita, koska mainospostia tai kananmunakennoja ei kertynyt riittävästi, jotta niistä olisi ollut apua kosteudenhallinnan kanssa, eikä hän halunnut käyttää talouspaperia kustannussyistä. Omaan arkeen sopiva ratkaisu löytyi tuplapussista, eli hän laittoi biojätepussin vielä toiseen paperipussiin ennen kuin vei sen tuulettuvaan biojäteastiaan.

Toinen haastateltava kertoi myös suurista vaikeuksista märän biojätteen kanssa. Sisällä oleva astia oli pöydällä ja siinä oli oltava tiivis kansi kissan takia. Asiakas oli laittanut pussiin talouspaperia, joka ei kuitenkaan ollut tuntunut riittävältä, kun märkää biojätettä ei pystynyt kuivattamaan missään. Hän ei ollut tiennyt, että kananmunakennoja sai myös laittaa pussin pohjalle, vaan ratkaisuna oli päätytty viemään biojätepussin joka päivä ulos.

3.4.1.3 Pakkaamaton biojäte

Kyselyissä oli kysytty, olivatko vastaajat pakanneet kaiken biojätteen. Kävikin ilmi, että tämä kysymys oli ymmärretty siten, että olivatko vastaajat lajitelleet kaiken biojätteen biojäteastiaan, koska haastattelussa he vastasivat toistettuun kysymykseen laittaneensa märimmät biojätteet sekajätteeseen ja/tai viemäriin.

Lisäksi yksi haastateltava muisteli, että oli saattanut myös laittaa jotakin yksittäistä jätettä puutarhasta pakkaamatta biojäteastiaan, koska se ei ollut mahtunut pussiin.

3.4.1.4 Jäätyminen

Puolet haastateltavista oli havainnut jätteen jäätymistä hyllyllä talvella. Puolet oli huomannut, ettei jäte ollut jäätynyt kiinni hyllyyn eikä biojäteastiaan. Hyllyyn oli jäänyt biojätepusseja kiinni kolmella kevyesti ja neljällä vähän enemmän.

Biojäteastiaan biojätepusseja oli jäänyt kiinni kolmella haastateltavalla. Heistä yhdellä tapaus oli kertaluontoinen ja oli korjaantunut vinkkikortin avulla kiinnittäen huomiota biojätteen kosteuteen. Toisella haastateltavalla oli ollut jo ennen kokeilua sama ongelma sekajäteastian kanssa, joka oli jatkunut kokeilun aikana niin kaikkien jätteiden kuin jäteastioidenkin kanssa. Haitta oli merkittävä ja vaikutti suuresti astioiden käyttöön ja koko kokeilun kokemuksiin. Kolmas haastateltava kertoi, että heillä biojäteastiaan oli jäänyt biojätettä avautuneesta biojätepusista. Tässä tapauksessa jäätyminen niinkään ei ollut ongelma, vaan se, että jäteastiaa ei saatu täysin tyhjennettyä tyhjennyksessä.

3.4.2 KÄYTÄNNÖN HUOMIOITA KOKEILUN AJALTA JA SEN JÄLKEEN

3.4.2.1 Tilahaasteet

Tilahaasteita oli kokenut kolmannes haastateltavista, joista kahdella oli ollut haasteita sekä sisä- että ulkotiloissa.

Tilahaasteita sisällä tai ulkona kokeneista lähes kaikki olivat jotenkin saaneet ratkaistua asian. Osa haastateltavista uskoi, ettei lajittelu olisi onnistunut ilman uudelleenjärjestelyjä. Yksi haastateltava kertoi, että *"sisätiloihin laitettiin uudet astiat joka jätteelle heti kokeilun alussa, koska muuten oli epäily, ettei siitä muuten tule mitään. Pitää olla järkevät paikat, että tulee käytettyäkin"*.

Sisällä ongelmana olikin monesti vanhan talon pienet tilat, johon ei ollut suunniteltu mahtumaan kuin yksi roska-astia.

Pihalla ongelmana oli yleensä ollut valmiiksi rakennettu katos roska-astialle, joka piti purkaa ja tehdä uusi useammalle astialle, vaikka sen toteuttaminen olikin jäänyt osalla vain suunnitteluasteelle.

3.4.2.2 Kimppa-astia

Kimppa-astiaa piti järkevänä ja "kaikkea säästävänä" lähes puolet haastateltavista ja heistä suurin osa ottaisi kimppe-astian, jos naapuri sitä heille ehdottaisi. Osalla esteeksi oli kuitenkin muodostunut päinvastoin naapurin haluttomuus yhteiselle jäteastialle.

Suurimpana esteenä yhteiselle jäteastialle koettiin olevan vaikeus löytää sopiva naapuri, jonka kanssa yhteistyö pelaisi ja jätettä tuotettaisiin suunnilleen sama määrä.

3.4.2.3 Hyötyjätteiden likaisuus

Moni haastateltava oli kokenut jätteiden käsittelyn kierrätykseen kelpaavaksi hankalaksi tai epäekologiseksi varsinkin kokeilun alkaessa ja asiaan olisi kaivattu selkeämpää ohjeistusta siitä, mikä on riittävän puhdasta.

"Kuinka paljon niitä pitää pestä ja on järkevää, ollut varmaan kyselyssä (kysyttäessä kokeilun alkuvaiheessa) se juttu, mutta ei se nyt ehkä enää ole, enempi se, että mitä on järkevää ryhtyä pesemään ja mitä ei. Tullut rutiini enempi".

Sama on kuultavissa useamman haastateltavan vastauksista: tekemällä oppii ja siksi on päädytty kevyen huuhtelun malliin ja opittu, mitkä jätteet kannattaa huuhdella ja mitkä kannattaa laittaa suoraan sekajätteeseen.

3.4.2.4 Muovituotteet

Muovituotteiden lajittelu muovipakkausten kanssa koettiin helpottavaksi tai muuten tarpeelliseksi asiaksi 12 haastateltavan kohdalla.

"Se on niin kuin helpompi, sun ei tarvi niin paljon mieltä, mitä voit sinne laittaa, helppoa siinä suhteessa, tiesit, että voit laittaa hammasharjan ja jauhelihapakkauksen ja muovikassin sinne niin. Nyt (kokeilun loputtua) pitää olla tarkempi, ettei laita sinne vanhasta tottumuksista muuta kuin niitä muovipakkauksia."

Kolmannes haastateltavista ei ollut kierrättänyt muovituotteita kokeilun aikana. Heistä puolet kertoi syyksi sen, ettei olleet kokeneet asialle tarvetta ja puolet sen, kun niin ei ollut ennenkään saanut tehdä, eivätkä olleet tienneet asian muuttuneen.

Haastateltavilta kysyttäessä muovituotteiden ja -pakkausten samassa kierrättämisestä huomasi, että näiden erottaminen toisistaan on hankalaa. Kysymyksen sai monesti muotoilla uudestaan ja lisäksi useasti vielä selittää, mitä muovituotteilla tarkoitetaan.

Haastateltavista yli puolet oli sitä mieltä, että muovin kierrätystä tulisi edelleen helpottaa. Muovi oli haastateltavien mielestä vaikein kierrätettävä jätejäte.

"Alussa ohjeistettiin, että nyt sinne saa laittaa kaikki ja se helpotti alussa, koska ei tiennyt. Tiesi, että on jotain sääntöjä ja se kuulosti todella haastavalta. Nyt kun tuli tämä kokeilu ja siinä sanottiin, että ei huolta, jos se on muovia ja se on puhdasta, niin sinne vaan. Jos tätä ei olisi ollut, niin olisin kokenut mukaan lähtemisen todella raskaaksi."

3.4.2.5 Useaa materiaalia sisältävät pakkaukset

Puolet haastateltavista kertoi, että useaa materiaalia sisältävät pakkaukset tuntuivat haastavilta kierrättää.

Yksi haastateltava oli lajittelun vuoksi leikannut ja purkanut pakkauksia, joissa on sekaisin muovia ja kartonkia. Hän käytti esimerkkinä sushi-laatikkoa, josta oli leikannut muovi-ikkunan irti, jotta voi lajitella muovin ja kartongin erikseen. Jos jokin pakkaus oli tuntunut hänestä liian hankalalta purettavaksi, niin sitten oli laittanut sen sekajätteeseen.

Jotkut kertoivat luottaneensa kierrätysohjeissa omaan muistikuvaansa ja jotkut etsivät tietoa hakukoneella, mutta jos kyseessä oli joku pieni tai yksittäinen roska, niin paremman tiedon puutteessa se meni helposti sekajätteeseen.

Lisäksi väärinlaittamisen pelko nousi esille: *"Kyseenalaisia on mm. tuoremehut, jossa alumiinipinta, että missä kierrätetään mikäkin ja mitä jos meneekin väärin. Muita*

kyseenalaisia on leipäpakkaukset, että onko se kartonkia vai muovia, kun niissä on molempia.”

Pakkausmerkinnöistä tai niiden puutteista mainitsi myös useampi haastateltava:
”Kaikissa ei lue vielääkään, vaikka jossain lukee.”

3.4.2.6 Lajittelun vähentyminen kokeilun aikana

Kyselyissä oli kysytty kokeilun vaikutuksista eri jätteen lajitteluun, johon jotkut olivat ennako-odotusten vastaisesti vastanneet lajittelun vähentyneen kokeilun aikana.

Kysyttäessä asiasta uudelleen haastatteluissa heiltä, jotka näin olivat vastanneet, useampi kertoi tarkoittaneensa vastauksellaan sitä, että jätettä oli syntynyt vähemmän, kun he olivat kokeilun aikana alkaneet kiinnittää enemmän huomiota ostovalintoihinsa. Asia koski erityisesti muovijätettä, mutta myös biojätettä.

Loput haastateltavat eivät joko muistaneet, miksi olivat vastanneet näin, tai kertoivat ymmärtäneensä kysymyksen väärin.

3.5 Viestintä

3.5.1 NEUVONTA

Suurin osa koki alun ohjeet hyödyllisiksi ja käytti niitä apuna kokeilun ajan. Myös tekstiviestimuistutukset oli koettu hyvinä. Rosk'n Rollin verkkosivuilla kertoi käyneensä kuusi haastateltavaa, mutta kukaan ei maininnut käyttäneensä Rosk'n Rollin jäteopasta vaan mieluummin etsineensä suoraan hakukoneella tarvitsemaansa tietoa. Sähköistä käyttöliittymää, jossa voisi itse tarkistaa ja hallinnoida omia jätehuoltopalveluja, kaipasi useampi haastateltava. Kysyttäessä haastateltavilta tarvetta lisäneuvonnalle tai -viestinnälle, vastaukset jakautuivat tasan.

Eniten haastateltavia kiinnosti muovi; siitä kysyi haastattelijalta yhdeksän haastateltavaa. Yleisin kysymys liittyi muovituotteiden erottamiseen muovipakkauksista. Useammalta haastateltavalta kävi ilmi, että mitä kovempaa muovi on, sitä hankalampaa on hahmottaa, onko se muovituote vai -pakkaus. Myös se, mitä muovista tehdään, kiinnosti.

Vaarallisten jätteen kierrätyksestä haluaisi kuulla lisää kolme haastateltavaa. Yksi haastateltava perusteli asiaa siten, että muut jättejakeet ovat sellaisia, joita voi laittaa sekajätteeseen paremman tiedon puutteessa. Ylipäätään jätteen käsittely ja hyödyntäminen kiinnosti viittä haastateltavaa.

3.5.1.1 Vinkikortit

Kymmenen haastateltavaa oli saanut lisäneuvontaa vinkikorttien muodossa talvella, noin kokeilun puolesta välissä. Kymmenestä seitsemän muisti kortit vielä haastateltuja tehtäessä. Osa ei enää muistanut niiden sisältöjä enää tarkemmin, mutta useampi kertoi pitäneensä niiden ytimekkäistä vinkeistä.

Yksi haastateltava kertoi vinkkikortin tulleen heti sen jälkeen, kun heidän biojäteastiansa ei saatu tyhjennettyä jätteen astiaan kiinnijääytymisen vuoksi. Hän ei ollut tiennyt, että jäte voisi jäätyä kiinni astiaan, eikä sitä, että biojätekeräykseen voi laittaa talouspaperia. Kortin nappiin osunut ajoitus oli saanut viestin tuntumaan henkilökohtaiselta, eikä heillä tämän jälkeen ongelmaa enää esiintynyt.

3.5.1.2 Asiakkaiden vinkit

Useampi haastateltava kertoi, että koirat ovat hyviä putsamaan hyötyjätteitä kierrätykseen kelpaaviksi. Yksi haastateltava oli käyttänyt myös koiraansa apuna kartonkijätteiden litistämisen kanssa: hän laittoi pari namia pakkauksen sisään, jolloin koira tuhosi sen, minkä jälkeen pakkaus oli valmiiksi silputtu kierrätystä varten.

Lajiteltujen muovipakkausten, kuten suurien koiranruoka- ja talouspaperipussien, oli huomattu sopivan hyvin muovipakkausten keräämiseen vähentäen uusien muovipussien käyttöä. Maalaisjärjen käyttöön ja turhan stressin välttämiseen kehoitettiin myös. *"Ei pidä ajatella, että jos tekee väärin, jätekuski kippaa sisällön oven eteen."*

3.5.2 VUOROVAIKUTUS

3.5.2.1 Perheessä

Haastateltavien joukossa suurimmalla osalla kaikki perheenjäsenet osallistuivat lajitteluun kotona. Yli puolella haastateltavista kaikki perheessä olivat sisäistäneet jätteiden lajittelun uudeksi tavaksi toimia arjessa eikä asia ollut tuottanut ongelmia. Lasten kierrätysinnostuksesta kertoi useampi haastateltava, samoin kuin nuorten osallistamisen vaikeudesta.

Yksi haastateltava kertoi näkemästään muutoksesta: *"Luulisi nuorison koulun kautta tietävän paremmin. Nuorempana tyttö oli hyvinkin tarkka kierrätyksestä, vaikka emme silloin kierrättäneetkään kotona. Jossain vaiheessa sitten oli ilmoittanut, että on ihan turhaa koko kierrätys, ettei mikään vaikuta, mitä me Suomessa tehdään, kun on Kiinat ja muut"*.

Kokeilun aikana esiintyneet haasteet nuorten osallistamisen vaikeudesta selittyivät suurelta osin enemmänkin unohtelusta ja ajattelemattomuudesta kuin asenteesta.

"Yrittäväthän he, pointsit siitä, että yrittää edes", ja jatkaa: "Nuorille kaikki muukin siivoaminen on hankalaa, kuten pyykkien vieminen pyykkiin esimerkiksi. Keittiöön tullessa tietävät kyllä, mitä laitetaan mihinkin ja biojätteen laittavat aina".

Eikä osallistamisen vaikeus koskenut pelkästään perheen pienimpiä: *"Miehet pääsee aina helpommalla, siihen vain jättää tiskialtaaseen, että kyllä se vaimo huuhtelee, kun on tähänkin asti huuhdellut. Rahkapurkin päällä oleva paperi(kansi) pitää ottaa pois, niin onhan siinä vähän enemmän työtä ja vaimohan sen tekee"*.

Kolmesta haastattelusta oli ymmärrettävissä, että vastuu jätteiden käsittelystä ja lajittelusta kasaantui yhden perheenjäsenen harteille. Näistä kolmesta kaksi ei jatkanut palvelussa.

3.5.2.2 Naapurustossa ja lähipiirissä

Haastateltavista suurin osa oli käynyt keskustelua naapureidensa kanssa kokeilun aikana. Keskustelut koskivat enimmäkseen syitä siihen, miksi osa naapurustosta ei ollut halunnut osallistua kokeiluun. Yleisin syy kuitenkin sille, ettei osallistunut kokeiluun, vaikutti olleen negatiiviset ennakoasenteet lajittelua kohtaan. Muun muassa kommentit *"ei lajittele, koska ei ole pakko"*, *"asiakkaan tehtävä ei ole lajitella, vaan Rosk'n Rollin"* sekä *"ei jaksa, ei mitään järkeä"*, oli mainittu naapureiden välisissä keskusteluissa. Kaksi haastateltavaa kertoi kuulleen, etteivät naapurit halunneet osallistua kokeiluun, koska heillä tulee jätettä niin vähän. Yhden haastateltavan naapuri ei osallistunut kokeiluun, kun perheen toinen aikuinen ei ollut innostunut asiasta.

Kolme kertoi biojätekeräyksen haasteiden ja haju- ja eläinhaittapelkojen tulleen puheeksi. Kaksi haastateltavaa kertoi Rosk'n Rollia kohtaan omattujen negatiivisten asenteiden nousseen esille naapureiden välisissä keskusteluissa. Lisäksi lajittelun aloittaminen oli kuuleman mukaan koettu monimutkaiseksi ja jätteiden käsittely kierrätykseen kelpaavaksi liian hankalaksi järjestellä.

Kolme haastateltavaa kertoi, että heidän naapureidensa kanssa käytyjen keskustelujen mukaan kokeilu oli sujunut hyvin. Viidellä haastateltavalla ei tullut mitään puhetta naapureiden kanssa kokeilusta.

"Kaikki naapurustossa oli hiljaa ja tyytyväisiä ilmeisesti."

Neljän haastateltavan lähipiiristä oli ihasteltu kokeilua ja toivottu samaa myös itselleen. Kolmen haastateltavan lähipiiri oli vaikuttanut palvelusta niin paljon, että halusivat itselleenkin monilokeroastian ja kahden lähipiiristä jotkut taloudet olivat niin tehneetkin.

3.6 Tulevaisuudennäkymät

Haastateltavien ikä, sukupuoli tai aikaisemmat lajittelutottumukset eivät selittäneet sitä, kuinka lähelle nykyhetkeä eri skenaariot sijoittuivat heidän kuvitelmissaan.

3.6.1 TARINA, JOSSA JÄTEHUOLTO TOIMII KUIN UNELMA

Yli puolet haastateltavista kuvitteli jätehuollon toimivan kuin unelma viimeistään 2030-luvulla ja kolmannes vuosien 2040–2050 välillä. Vastauksissa on nähtävissä, että unelmatilanne ei ole kovin kaukana.

Toimintatavoissa kaikkien jätteiden lajittelu nähdään tapahtuvan kotona tulevaisuudessakin, myös heidän kuvitelmissaan, jotka eivät jatkaneet monilokero- tai biojätepalvelussa. Monien mielestä jätehuolto ei voi toimia kuin unelma ennen kuin suuret massat on saatu mukaan. Toimintatapojen muutos ja lajitteluposiitiivisen asenteen yleistymisen vaati osan mielestä innovaatioita, kokeiluja ja tutkimuksia, osasta enemmän oppia ja valistusta, kun taas joidenkin mielestä yhden kokonaisen sukupolven.

"Koska se ei ole Rosk'n Rollista kiinni, vaan joka ainoasta ihmisestä joka jätettä tuottaa."

Biojätteen syntyä optimitilanteessa pyrki välttämään puolet haastateltavista siten, että osa säilöi tähteitä myöhempää tarvetta varten ja osa antoi kotieläimille. Neljännes haastateltavista kuvitteli, että optimitilanteessa tähteitä ei jäisi.

Useamman toiveina oli pakkausmateriaalien kehittyminen siten, että niiden lajittelu olisi helpompaa tulevaisuudessa. Esimerkkeinä, että pakkaukset olisivat enemmän samankaltaisia ja pinottavia (tilan säästämiseksi) tai että ne olisivat biohajoavia.

Myös hiljaisempi keräys oli toiveena: *"Ainoa, mikä siinä ei toimi kuin unelma tällä hetkellä, on se meteli mikä aamuviideltä lähtee lasi- ja metallitavaroiden tyhjentämisestä omakotitalojen pihalla. Siihen kun tulee joku muutos, sitten se on varmaan aika täydellistä".*

3.6.2 TARINA, JOSSA JÄTEHUOLTO SAKKAA PAHASTI

Tarina, jossa jätehuolto ei toimi lainkaan tai on pahasti epäonnistunut, sai paljon vähemmän vastauksia kuin tarina, jossa jätehuolto toimii kuin unelma.

Suurin osa haastateltavista kuvitteli jätehuollon sakanneen menneisyydessä ja kolmannes tulevaisuudessa. Osa haastateltavista ei osannut sanoa mitään tiettyä vuotta ja yksi kielsi tällaisen skenaariomahdollisuuden täysin: *"Ei sellaista tule, eikä ole ollutkaan, täytyy olla positiivinen".*

Tulevaisuuteen toimimattoman jätehuollon sijoittaneet eivät kokeneet tuon ajan olevan kovin kaukana nykyhetkestä johtuen osalla huolesta ja pelosta, jonka Venäjän aloittama sota on aiheuttanut. Osa taas uskoi, että jätehuolto voi epäonnistua milloin vain, jopa tänä kuluvana vuonna. Esimerkkejä, miksi näin voisi tapahtua, oli luonnon katastrofi tai hankalat keliolosuhteet.

Tilanteessa, jossa jätehuolto ei toimi kunnolla tulevaisuudessa, jätteiden lajittelu nähdään edelleen tärkeänä. Neljä haastateltavaa kertoi, että pyrki hyödyntämään kotona jätteitään ja yksi kuvitteli vievänsä itse omat jätteensä jäteasemalle.

Osa mainitsi jätehuollon epäonnistumisen tapahtuneen ulkomailla, kuten Italian Napolissa ja Kreikassa, kun siellä oli lakko. Menneisyyteen toimimattoman jätehuollon sijoittaneista kuudella haastateltavalla jätteet päättyivät sekajätteeseen, joista puolella ne päättyivät lisäksi myös luontoon. Heidän lisäksi kahdella muulla haastateltavalla jätteet päättyivät suoraan luontoon.

"Ne jää pöytään tai puiston penkeille. Niinhän ihmiset ovat aikaisemmin ajatelleet, että ne jätteet vain katoaa ja joku muu ne siitä siivoaa. Nykyinen sukupolvi on oikeasti siistimpää, mitä itse on ollut."

Useampi haastateltava näki menneisyyden myös näin: *"Kaikki tällaiset uudet lisäpalvelut, mihin tämäkin kuuluu, vie asiaa niin paljon eteenpäin. Menneessä ajassa, jossa tällaisia ei ole ollut, ei voi sanoa sen (eli jätehuollon) silloin sakanneen",* ja jatkoi: *"Pakkausmateriaalit itsessään olisi olleet todennäköisesti kaikki muovia."*

4 Pohdinta

4.1 Jätehuolto asiakkaan näkökulmasta

Haastatteluissa kävi ilmi, että jätehuolto nähdään perustarpeena, jonka olemassaolo huomataan vasta sitten, kun se ei toimi. Voisi siis ajatella, että jätehuolto on parhaimmillaan, kun sitä ei edes huomaa. Jätehuollon epäonnistuminen tulevaisuudessa koettiin mahdolliseksi jonkin kriisin tai hädän yhteydessä, jolloin moni muukin asia olisi pielessä, kuin vain jätehuolto.

Ennen, kun kaikki jätteet laitettiin samaan sekajäteastiaan ja jätehuolto toimitti ne kaatopaikalle, toimittiin sen ajan käytäntöjen mukaan ja silloin parhaaksi näkemällä tavalla. Tämä vanha toimintatapa ei kuitenkaan kertonut jätehuollon toimimattomuudesta, vaan menneen ajankuvasta. Mutta jos jätehuolto toimisi siten tänä päivänä, se nähtäisiin jätehuollon epäonnistumisena.

Jätehuollon nähtiin kehittyneen koko ajan eteenpäin. Tulevaisuudessa jätteiden lajittelun kuviteltiin tapahtuvan edelleen kodeissa asukkaiden toimesta. Ruokahävikkiin kiinnitettiin huomiota ja pakkausten osalta koettiin innovaatioille tarvetta. Vastauksien vuosiluvuista voisikin päätellä, että unelmaan vaadittavat ratkaisut voisivat oletettavasti olla nopeita toteuttaa. Esille nousseet sulavat, maatuvat ja helposti kierrätettävät pakkaukset kertovat, että toivotaan helppoja ja ympäristöystävällisiä ratkaisuja vastaamaan tämän päivän haasteisiin.

4.2 Palvelun vaikuttavuus

4.2.1 ASENEMUUTOS

Kokeilu lisäsi kiinnostusta kierrätystä kohtaan ja toi halun jatkaa jo opittujen toimintatapojen käyttöä. Uuden oppimiseen ja sen uudeksi toimintatavaksi muodostumiseksi tuntui menneen aikaa joistain viikoista kuukauteen tai kahteen.

Merkittävimpiä asioita muutokseen vaikuttaa olleen päätös ja asenne. Halun pitää tulla itseltään, jotta asiaan sitoutuu ja on valmis näkemään hieman vaivaa löytääkseen itselleen sopivan tavan toimia.

Asiakkaita tulee kannustaa lajittelemaan jokaisesta jätejakeesta edes osa. Monet haastateltavat olivat huomanneet, että lajittelusta tulee hyvä omatunto, jolloin sitä myös jatketaan helpommin. Kuitenkin joillakin haastateltavilla oli edelleen epäilyksiä lajittelun tärkeydestä ja siitä, onko heidän teoillaan merkitystä. Tehden heillekin mahdolliseksi hyvän omantunnon kokemuksen, tulisi yksittäisen hyvän teon merkityksellisyyttä korostaa helposti samaistuttavilla käytännön esimerkeillä.

4.2.2 LAJITTELU VAIKUTTI MYÖS OSTOKÄYTTÄYTYMISEEN

Kokeilu sai asiakkaat huomioimaan paremmin kulutustaan sekä jätteidensä määrää ja laatua. Jätejakeiden jätemääriin havahtuminen tapahtui, kun niitä lajiteltiin erikseen.

Varsinkin muovijätteen määrää kauhisteltiin ja tämä reaktio vaikutti myös ostokäyttäytymiseen. Esimerkiksi useampi alkoi valitsemaan mieluummin kartonkipakkauksen muovipakkauksen sijaan. Huomiota alettiin kiinnittämään myös tuotepakkauksissa oleviin kierrätysmerkkeihin tai niiden puutteeseen.

Jätteiden lajittelu sai asiakkaan ymmärtämään syntyvän jätteen määrän. Tämä ymmärrys sai heidät myös pyrkimään vähentämään syntyvän jätteen määrää, joka olikin merkityksellistä ja tärkeää. Lisäksi kannustusta ja opastusta pidempien tyhjennysvälien kokeiluun tulisi tehdä, jotta turhaa ajoa vältettäisiin ja että palvelu tulisi asiakkaalle edullisemmaksi.

Omien palveluiden sujuva hallinnointi sähköisellä käyttöliittymällä voisi helpottaa ja madaltaa kynnystä kokeilla itse astioilleen sopivampia tyhjennysvälejä. Sähköisen käyttöliittymän käytön markkinoiminen ja siten sen käytön lisääminen voisi vähentää myös asiakkaiden epäselvyyttä tulevista jäteastioiden tyhjennyksistä, joita useamman jäteastian eri tyhjennysrytmien koettiin aiheuttavan.

4.2.3 PALVELU LÄHELLÄ

Monilokeroastian tultua kotipihalle kartongin polttaminen väheni. Lähellä oleva keräysastia tuntui takkaa paremmalta vaihtoehdolta. Syyksi tavan muutokseen kerrottiin ympäristönäkökulma, mitä he eivät olleet aiemmin ajatelleet.

Palvelun tuominen lähelle lisäsi lajittelua kaikilla haastateltavilla. He, jotka olivat lajitelleet jätteitään jo ennen kokeilua, kertoivat heidän jätteiden lajittelun kehittyneen entistä tarkemmaksi sekä jätteen puhdistuksen kierrätykseen kelpaavaksi että lajittelun suhteen. Aiemmin jotain lajitelleet aloittivat kokeilun myötä kokonaan jonkun uuden jätejakeen lajittelun, kuten myös he, jotka eivät olleet lajitelleet mitään ennen kokeilua.

4.2.4 KOKEILUN MAHDOLLISUUS PALVELUPAKETTINA

Haastateltavat kertoivat arvostaneensa sitä, että aloite tuli Rosk'n Rollilta ja että palvelua tarjottiin kokeiltavaksi edullisesti. Asiakkaille voisi tarjota kokeilun mahdollisuutta määräaikaisena ja kuukausihintaisena palvelupakettina, jossa pidempiin tyhjennysväleihin kannustetaan ja ohjataan porrastetusti määrärajan loppua kohden.

Asiakkaan etuna pidemmissä tyhjennysväleissä on pienemmät kustannukset, kun määräaikainen ja kuukausihintainen palvelupaketti vaihtuu tyhjennysmääriin perustuvan hinnoittelun mukaiseksi.

Määräaikaisen palvelupaketin etu on se, että asiakkaalle annetaan aikaa oppia uuteen toimintatapaan. Kuukausihintainen palvelupaketti olisi asiakkaalle selkeämpi ymmärtää kuin tyhjennyksiin perustuva hinta ja siten luottamusta herättävämpi vaihtoehto kuin useampia hintavaihtoehtoja sisältävä palvelu.

Asiakkaalle nykyistä palveluhintaa edullisempi tarjoushinta saattaisi olla mahdollista toteuttaa alueellisilla tarjouskampanjoilla, joiden ideana olisi saada ko. alueelta mahdollisimman paljon talouksia aloittamaan palvelu samaan aikaan, jolloin jäteastiaviennit ja reittimuutokset voitaisiin suunnitella mahdollisimman kustannustehokkaasti.

4.3 Lajittelun haasteet

4.3.1 LAJITTELUA TULEE HELPOTTAA

Suurin osa haastateltavista oli lajitellut ennen kokeilua osittain jätteensä, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että joitain jätejakeita lajiteltiin ja joitain ei ollenkaan. Haastateltavien kyselyvastauksien mukaan selvästi yleisimmät jätejakeet, joita ei lajiteltu ennen kokeilua, olivat bio- ja muovijätteet. Esimerkiksi vaikka joitain muita jakeita oli lajiteltu ja viety alueellisille keräyspisteille, muovipakkauksista ei ollut lajiteltu edes niitä, jotka ilman minkäänlaista käsittelyä olisivat sellaisenaan kelvanneet keräykseen. Tällaiseen toimintatapaan olisi tärkeää saada muutos lajitteluasteen nostattamiseksi.

Lajittelu oli koettu varsinkin lajittelua aloittaessa hankalaksi ja monimutkaiseksi. Ohjeiden opetteleminen oli koettu aikaa vieväksi ja ajan puute olikin ollut yksi syy olla lajittelematta lainkaan jätteitä. Jätteiden lajittelu ja käsittely kierrätykseen kelpaavaksi oli asia, mikä tunnuttiin oppivan vasta ajan kanssa.

Useaa materiaalia sisältävät pakkausjätteet koettiin yhdeksi haastavimmista asioista lajitella. Tätä helpottamaan voitaisiin esimerkiksi jäteastian kyljessä olevassa ohjeistuksessa huomioida myös ohjeistus tällaisten sekamateriaaleista koostuvien jätteiden lajitteluun. Myös yleisimpien säännöistä poikkeavien materiaalien kierrätyksen, voisi huomioida ohjeiden "saa laittaa" -kohdassa, esimerkiksi styrox. Lajittelun kannalta vaikeimmaksi tai ainakin eniten kysymyksiä herättäväksi jätelajiksi osoittautui muovi.

Lisäksi ohjeistuksissa voisi hyödyntää enemmän havainnoivia kuvia sekä lyhyitä ja selkeitä videoita, joilla asian voisi esittää yhtä yksinkertaisena kuin se onkin.

4.3.2 LISÄNEUVONTA

Kokeiltu lisäneuvonta eli vinkkikortit oli koettu erityisen hyväksi niiden vastatessa juuri käsillä olevaan ongelmaan. Tämä kannustaa käyttämään vinkkikortteja oikeaan aikaan sekä oikeaan kohteeseen kohdennettuina. Esimerkiksi talvisin jäteauton kuljettajan kohdatessa lumenpeittämät ja jäätyneet jäteastiat, voisi hän jättää ko. asi-

akkaan postilaatikkoon vinkkikortin, jossa muistutettaisiin asiakkaan velvollisuuksista jäteastian kunnossapidosta.

Myös jäteyhtiö voisi huomioida asiakkaitaan vinkkikortein aloittaessaan jonkin jätelajin lajittelun. Erilaiset haasteet olisi huomioitu eri vinkkikorteissa, joita jäteyhtiö voisi lähettää tietyn ajan kuluessa kyseisen palvelun käyttöönotosta tai palvelun ensimmäisen vuoden aikana vuodenaikojen vaihtuessa. Siten neuvo tulisi luultavimmin juuri siinä vaiheessa kuin haasteetkin.

4.3.3 KÄYTTÖOHJE MONILOKEROASTIALLE

Muovijätteen määrä puhutti eniten. Haastateltavien mielestä muovijätettä tuli määrällisesti eniten ja se vaati myös tilaa eniten, miksi muovijätelokeron koko monilokeroastiasa on hyvä olla suurin. Haastatteluista ilmeni myös, että muovijätteen lajittelua helpotti ja lisäsi, kun keräyspiste oli lähellä johtuen muovijätteen suuresta määrästä.

Monilokeroastian käyttöä ja kapasiteetin riittävyyttä kartongin osalta voisi helpottaa, jos ohjeistuksessa neuvottaisiin nykyistä vahvemmin viemään tarvittaessa isot kartongit alueellisille keräyspisteille. Varsinkin monilokeroastiaan kelpaavan kartongin maksimikoko (onnistuneen astiatyhjennyksen takaaminen) olisi hyvä määritellä.

Metalli- ja lasijätteen lokerokoot oli yleensä koettu liian suuriksi. Voisiko olla mahdollista käyttää pienemmän, 360 litraisen monilokeroastian metalli- ja lasilokeroita suuremman, 660 litraisen monilokeroastian kanssa, jolloin myös kartonki- ja muovijätteelle saisi entistä suuremman tilavuuden?

4.3.4 KÄYTTÖOHJE TUULETTUVALLE BIOJÄTEASTIALLE

Tuulettuvassa biojäteastiasa biojätteen kosteudella oli suuri merkitys hajuhaittojen syntymiselle sekä paperipussien keston kannalta. Mitä kosteampaa jäte oli, sen heikommin paperinen biojätepussi kesti sekä sitä enemmän jäte haisi. Kosteaa jäte myös houkutteli enemmän hyönteisiä kesällä ja talvella jäättyi helpommin kiinni astiaan.

Tuulettuvan biojäteastian alkuohjeistuksessa tulisi huomioida kokeilussa käytettyä ohjeistusta selkeämmin paperisten biojätepussien haasteet. Esimerkiksi ohje voisi opastaa kuvien avulla, sisältää kosteudenestovinkit ja neuvoa viemään pusseja riittävästi usein ulkona olevaan jäteastiaan.

5 Jatkotutkimusehdotus

Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää, kuinka hyvin palvelut pidemmällä aikajänteellä koetaan ja kuinka pysyviä muutoksia asenteisiin ja toimintatapoihin voidaan saada aikaan.

Jatkotutkimuksessa kartoitettaisiin kokeiluun osallistuneiden asiakkaiden valintojen pysyvyyttä ja vaihtuvuutta vuosi kokeilun päättymisen jälkeen. Tutkimus suoritettaisiin

siin asiakastutkimuksena kokeiluun osallistuneille, jossa selvitettäisiin jälleen lajitte-
lutottumuksia ja kokemuksia.

Tutkimuksessa selvitettäisiin myös palvelun todellisen hinnan vaikutusta haluun jat-
kaa palvelun käyttöä. Noin vuosi kokeilun päättymisen jälkeen tehtävä tutkimus ko-
keiluun osallistuneiden valinnoista ja toimintatavoista olisi mielenkiintoinen ja ainut-
kertainen mahdollisuus selvittää asenteiden ja käytäntöjen pysyvyyttä palvelun to-
dellisilla kustannuksilla, kun ensin oli tarjottu mahdollisuutta kokeilla palvelua edulli-
sesti.

Liite 1. Haastattelurunko

Teema 1 – Asenne, motivaatio ja muutos

Asenne lajitteluun ennen ja jälkeen kokeilun

Asennemuutos

Motivaatio

- Miltä nyt tuntuu, kun kokeilu alkaa olla ohi?
- Mitä ajatuksia kokeilu herätti aluksi?
- Menikö kauan tottua uuteen tapaan toimia?

Teema 2 - Käytäntö ja muutos

Käytännönjärjestelyt

Biojätteen erilliskeräyksen toimintaprosessi

Hyötyjätteen erilliskeräyksen toimintaprosessit

- Mitä ajatuksia kimppa-astiasta?
- Millaisia uudelleenjärjestelyjä teitte eri jätteiden lajittelua varten sisätiloihin?
- Kuvaile toimintatapojanne mahdollisimman tarkasti...
- Miten toimitte keräysastian täyttyessä ennen tyhjennystä?
- Mitä sekajätteeseen menee kaiken lajittelun jälkeen?

Teema 3 - Kokemukset

Ongelman syy, laajuus ja kesto

Ongelman ratkaisu

Parhaat puolet ja vinkit

- Oliko teillä kokeilun aikana jotain haasteita?
- Oletteko ennen kohdanneet mitään vastaavaa?
- Ratkesiko ongelma jotenkin?
- Mitkä asiat koitte olleen parhaimpia teille tässä kokeilussa?

Teema 4 - Viestintä ja vuorovaikutus

Neuvonnan tarve

Viestintäkanavat

Vuorovaikutus yhteisössä

- Mistä aiheesta olisitte halunneet/haluaisitte lisätietoa?
- Herättikö kokeilu keskustelua naapureiden kanssa/lähipiirissä?

Vain N2-ryhmälle esitetty kysymys:

- Muistatteko viime marraskuussa postissa tulleet vinkkikortit?

Teema 5 - Tulevaisuusnäkömät

1. Kuvittele, että heräät kotona aamuun ja maailmaan, jossa jätehuolto toimii kuin unelma.
 - a. Mikä vuosi silloin on?
 - b. Mitä syöt aamiaiseksi?
 - c. Valitettavasti et jaksakaan kaikkea. Mitä tapahtuu tähteille?
 - d. Entä mihin laitat tyhjät pakkaukset?

2. Kuvittele, että heräät kotona aamuun ja maailmaan, jossa jätehuolto sakkaa pahasti.
 - a. Mikä vuosi silloin on?
 - b. Mitä syöt aamiaiseksi?
 - c. Et valitettavasti jaksakaan kaikkea. Mitä nyt tapahtuu tähteille?
 - d. Entä mihin laitat tyhjät pakkaukset?